

Uvidíte (v 2. čísle Disku) OBRAZOVÉ BÁSNĚ, které jsou řešením problémů společných malbě a poezii. Tato fúze pravděpodobně vyvolá dříve či později likvidaci, třeba pozvolnou, tradičních způsobů malířských a básnických. Obrazové básně jsou zcela konformní aktuálním požadavkům. Mechanická reprodukce umožňuje knižní formu obrazu. Bude nutno vydávat knihy obrazových básní. Mechanická reprodukce obstará zlidovění umění ve velkém a bezpečně. Tisk je prostředníkem mezi uměleckou produkcí a diváky, ne muzea a výstavy. Starý typ výstav je na vymření, příliš se podobá galerijnímu mauzoleu. Moderní výstava musí být bazarem (veletrh, světová výstava) moderní produkce, manifestací elektrického, strojového století. Mechanická reprodukce a tisk učiní posléze zbytečnými originály, vždyť přece rukopisy házíme po otištění do koše.

Konstruktivismus

Architektura dneška, řízená směrnicemi puristické estetiky, je konstruktivistická, je stavebním, ne dekorativním a aplikovaným uměním. Z moderních konstrukcí a materiálů (beton, sklo, železo), podřízených zákonům ekonomie a účelnosti, vytěžila soulad dispozic, harmonii proporcí, vznešenou poetickou krásu hodnou své doby.

Poetismus

Malířství i básnictví, druhy ideologické, dospělo zásluhou kubismu k *čisté poezii*. Vzniká OBRAZOVÁ POEZIE.

Umění bioskopické

Biomechanika je jedinou dramatickou podívanou dneška. Sport, kino.

Nové umění přestává být uměním. Rodí se nové oblasti a POEZIE rozšiřuje své hranice, vystupuje z břehů a spájí se s mnohotvarým moderním životem glóbu.

(Disk 1, str. 19–20, prosinec 1923)

V. Vančura přednášel v lednu o novém umění a probral několik základních problémů dnešní poezie. Tyto všeobecné části jeho přednášky otiskujeme v Hostu jako příspěvek k diskusi o principech nové poezie, o nichž jsme sami často uvažovali.

Umění je organizace práce. Nemyslíme tedy jenom na devět múz, nýbrž na všechnu tvořivou činnost. Nejde o neobvyklost, nejde o novotu, nejde o sličnost, jde o organizaci, ustrojení, zákonnost tvořivé práce. V tomto smyslu dílo je tvar, a umění není se starat o nic jiného než o úkoly tvárné, o ústrojnost vznikající skutečnosti, jež nakonec nemá hodnot jen etických nebo estetických, nýbrž je matérií i tehdy, zůstává-li básní.

V současné společnosti mimo tvořivost pracující třídy, mimo proletariát, není hodnot. Místo práce se obchoduje a ze všech vymožeností vytloukají se peněžní zisky. Dnešní společnost lze právem nazvat úpadkovou. Jedině dělnictví a dělnická práce je mimo strašný stav degenerace a smrti. Třída proletariátu již jenom sama znamená lidstvo, život a svět. Většina mladých básníků se proto bezpodmínečně rozhodla pro komunismus. Komunistická organizace života a práce bude jedním z velikých slohů právě tak a z těchže důvodů, jako jím byla gotika. Říkají-li socialismus — komunismus ve smyslu svého odboru, myslí na styl.

Dělnictví je jedinou chválou a jediným kladem tohoto ob-

dobí, a protože umělecké dílo doposud je nejčistším typem díla, tyto práce (tak dlouho rozlišované) nemohou než demonstrovat svoji starou jednotu. Moderní umělci tvoří řemeslně, jsou dělníci, jsou dělnický odbor a v tomto smyslu především jsou komunisty. V dobovém úseku, v němž žijeme a jenž beze sporu se sklání k revoluci, komunističtí malíři a literáti, bohužel, nemohou být více komunisty než dělníci odborů ostatních. Stejně jako kováři nerozvrátí spojené strojírný a nevystaví továrnu od základu jinou, neudělají noví umělci totéž s uměním.

Byli by špatnými marxisty, kdyby si musili dokazovat, že hospodářské poměry jsou nejzákladnější příčinou všech stavů. Umění vyrůstá ze zápasu mezi kapitálem a proletariátem, jaký tedy div, je-li jim především potírat pahodnoty úpadkové buržoazie, takže i jejich umění více popírá, než tvrdí. Jaký div, že jeho tvar je přechodný. Posláním básníka není proctví. Básník jako každý jiný tvůrce nevykonstruuje bez nezbytné součinnosti a ustavičného doplňování společnosti zhola nic a tím méně něco nového. Každá velikost, každé umění, každá myšlenka je nutně podložena kolektivitou, v mnoha případech ovšem utajenou a anonymní. Neprohlašujeme tedy kolektivitu za znak moderního umění, nýbrž za znak umění vůbec a za znak každé zdárné práce. A právě tak jako kolektivismus není znakem pouze moderního umění, ani revolučnost. Nuže, čím se od ostatního toto moderní umění liší?

Vycházejí z marxismu pravím: Modernost je kladná odpověď stávajícím poměrům. Modernost nespočívá v novém způsobu vyjadřování, nýbrž v názoru a stanovisku. Proto nemůžeme považovat za moderního umělce například Chestertona, ale dozajista jím je Sinclair. Z tohoto pojetí modernosti ovšem plyne určité zaujetí, tendence tohoto umění. Každý soud je zaujatý. Duch a zásady modernismu samy o sobě jsou tendenční a není naprosto třeba pohnutých příběhů z proletářského života, příkladů, jež připomínají starodávné idyly literatury probuzenecké, aby jejich tendenčnost byla vyslovena. Nepotřebujeme komunistických Brodských ani komu-

nistických Hašlerů, ale je nám třeba komunistických dělníků i v literatuře. Pokud proletariát bude třídou bojující, jeho literatura bude bojovná, avšak tento znak není příznačným znakem, zaujatost ano. Nikdo nenazve gotickou katedrálou tendenční, a přece tendenční byla. Dnes je jen zaujatá pro svoje nebe.

Ze všech ismů, jež jsme za poslední desetiletí absolvovali, neukázal se ani jediný tak mocným, aby přestoupiv hranice svého odbornictví vešel do života. Kdyby tomu tak bylo, byl by to zázrak, neboť styl nemůže být vymyšlen jednotlivci, vchází v dílo teprve tehdy, když byl již žit. Tak tomu bylo se všemi slohy. Po velké revoluci francouzské, jež mimo empir a několik občanských vymožeností skončila bohužel sama v sobě, v kladném smyslu neudálo se nic, co by spojilo národnosti v nové bratrství práce a stylu. Lze uvést zdokonalení technická pro vysloveně internacionální povahu, a přece i jich bylo zneužito. Věříme, že tomu bude jinak po revoluci světové, tehdy z nových poměrů vyroste nové umění. Dnes můžeme vytknout leda několik znaků, jež pravděpodobně budou nejvýznačnější.

Těžisko socialistických akcí bylo přeneseno na tovární výrobory. Tento fakt uvádím ve spojitost s principy standardizace, kterou nové umění tolik akcentuje, abych dokázal, že se naprosto nerozcházejí se stanovisky marxistické praxe. Továrna je pracovní formací, jež v našem prostředí nejdokonaleji představuje produkující kolektivum. Tam vzniká definice nové krásy. Není to již přičiněná práce ozdobnická a předměty napohled sličné, nýbrž výrobek ekonomického, účelného tvaru, jenž v podstatě je dán funkcí. Ve zmatku, z něhož se rodí všechny věci, postihujeme správný tvar jenom z účelnosti. Za krásu platí především správnost, ta ovšem předpokládá vědění a dobré řemeslo. Zde by se hodila zmínka o tématech. Ve snaze být poutavým jako detektivka a indiánka autor si vymýšlí příhody senzační a exotické, a činí to tím spíše, neboť se mu zdá, jako by viděl lidi od pólu k pólu ve stejné sociální bídě a v stejných poměrech politických. Zdá se

mi, že tato snaha je na škodu, pokud jde o věcnost a stavbu. Konečně mluvilo se proti tomu, když se nové umění rozhodovalo pro relativitu. Je nutno pracovat všedně, po dělnicku, soustavně a bez improvizací. Je nutno držet to, co bezpečně víme, to jest prototypizaci. Vysoký umělecký průměr znamená více než několik děl, jež lze nazvat geniálními. Tovární výroba a standardizace jej umožňují již snadným způsobem reprodukce, ekonomicky, bez ztrát energie, a jak doufáme, i bez mrzačení lidí. Přistupujeme-li na tovární výrobu a na její vazbu tvaru, na úkol, tím ještě nepřisvědčujeme zvrácené a nesmyslné civilizaci. Znovu se vracím k definici umění. Umění je organizace práce. Naproti tomu můžeme říci o civilizaci, že je organizací prospěchu. V rukách dělnictva, v rukách produkující třídy budou přetvořeny všechny dosavadní hodnoty civilizace a mnohé pravděpodobně zavrženy. Nepodivujeme se amerikanismu, architektuře měst, konstrukcím mostů atd. z toho důvodu, že jsou velikolepé, že ostře kontrastují s našimi malými poměry, nezdůrazňujeme jejich exotičnosti, tempa a ruchu, ale hodnotíme po zásluze inženýrskou práci. Všechno ostatní je i pro nás spíše důvodem, abychom je nenáviděli, než je obdivovali. Avšak toto inženýrské řemeslo je dosti dobré, aby nás mohlo poučit, a naopak tehdy, když vzalo v potaz hlediska socialistická, vytvořilo díla tak dobrá, jako je návrh města budoucnosti v revui Stavba. Je zajímavé, že ve všech případech lze dokumentovat, jak nové umění co nejužěji souvisí se socialismem.

Není sporu o tom, že hodnoty, jež propagujeme, jsou poměrné. To vyplývá z marxistického názoru, od něhož vycházíme. Absolutno, toť šílenství, jehož jazykem obhájíte všechno, či lépe nic. Jeho řeč, jež zní nejpatetičtěji, není lidská. Středem nové soustavy bude člověk. On je jednotka nové váhy a míry. Otrocká práce nestane se rudější novou krví, hmota bude sražena v služebnost. Tedy nám jde o nový humanismus? Ano, avšak o humanismus, jehož metody jsou operativní na rozdíl od metod paliativních a expektativních.

Jde nám o přítomnost, o práci v tom a z toho, co již je.

Opět se vracím k tvrzení, že princip účelnosti, tak jak je praktikován při tovární výrobě, doposud je nejdůležitější. Zde jsme došli ke skutečnosti, že forma — a nám jde především o formu — je vázána na úkol a sama o sobě není. Principy této vazby dají se demonstrovat.

(Host III, str. 119—123, únor 1924)